

Kristína Böhmer

ZA DOMOVOM

Príbehy tých, čo opustili Slovensko

ÚVOD

V roku 1924 si Slovák, ktorý išiel za prácou do Ameriky, pri-niesol domov traktor. „Ale brutálny traktor značky Fordson,“ povedal mi nadšene v júli 2024 historik Martin Javor, riaditeľ Múzea vystahovalectva z územia Slovenska do Severnej Ameriky Kasigarda.

Na Slovensku v tom čase traktory nemali ani gumené kolesá, ale Fordson bol dokonalý. „Pán s ním gazdoval, oral,“ pokračoval Javor, „no keď prišli komunisti, nechcel, aby mu ho znárodnili, tak ho zakopal. Istý čas po páde režimu ho vykopal a dal do poriadku a my by sme ten traktor veľmi chceli v našom múzeu.“ Pre Javora je to „traktor dvadsiateho storočia“.

Emigrácia prináša rôzne príbehy. Na Slovensku ich máme mnoho, pretože sme národ vystahovalcov. Len málo z týchto príbehov však poznáme. Slovenská historiografia sa im veľmi nevenovala, pretože za komunizmu bola emigrácia na „skazený Západ“ tabuizovanou témou.

Príbehy sa začínajú v 18. storočí, keď sa Slováci sťahovali na Dolnú zem, a zatiaľ nie sú uzavreté. Odchádzali sme a dodnes odchádzame. O tom je kniha, ktorú držíte v rukách. Prečo toľké generácie uprednostnili náročnú cestu spojenú s novým začiatkom v cudzej krajine pred životom na mieste, kde sa narodili, kde majú rodinu, zázemie a spomienky?

Niektorí odchádzali len zarobiť a vracali sa domov, kde ich

čakala rodina. Iní svoju rodinu zbalili a vzali so sebou. Možno sa vrátili, a možno nie. Dlhé desaťročia odchádzali z územia Slovenska chlapi – zarábať. Do Ameriky, kde, ako verili, sú chodníky klobásami ovešané. Do Česka do severomoravských baní na týždňovky. Odchádzali aj ženy, napríklad opatrovatelky do Rakúska a au-pairky do Veľkej Británie.

Niektorí museli odísť, ušli pred politickými perzekúciami počas fašistického slovenského štátu aj po jeho páde, v päťdesiatych rokoch počas komunistických monsterprocesov, v roku 1968 po vpáde sovietskych vojsk a počas normalizácie.

Nie všetci odchádzali preto, lebo ich režim prenasledoval. Niektorí opúšťali domov preto, lebo chceli žiť dôstojne, nechceli stáť v rade na základné potraviny a obzerať tovar v Tuzexe, na ktorý aj tak nemali. Navyše, s režimom nesúhlasili, a tak odišli do slobodnej krajiny.

Aj dnes Slováci a Slovenky odchádzajú, pretože chcú dôstojný život, kvalitné vzdelanie, slušné výplaty, primerané bývanie, dobrú škôlku a školu pre svoje deti, kvalitné zdravotníctvo, fungujúce verejné inštitúcie a úrady aj funkčný právny štát a demokraciu. Chcú pridanú hodnotu, ktorú v krajine svojho pôvodu nevedia nájsť.

Odchádzajú nám vzdelaní a vysokokvalifikovaní ľudia, ktorí by mohli byť kultúrnymi, spoločenskými, vedeckými a politickými elitami. Nefunkčnosť štátu ich v podstate donútila hľadať šťastie inde.

Táto kniha je o nich.

Je aj o tom, ako sme migrovali v minulosti, od odchodov do Ameriky na prelome 18. a 19. storočia po súčasnosť. Venuje sa minulosti, aby na nej mohla vystavať prítomnosť, ktorá je nosnou érou nasledujúcich strán.

Je to kniha založená na desiatkach rozhovorov so Slovákami a Slovenkami, ktorí odišli za kvalitným vzdelaním, lepšou prácou, za láskou či za nádejou. Je aj o tých, ktorí sa vrátili. Snaží sa priniesť bližší pohľad na to, prečo zo Slovenska odchádzajú vysokokvalifikovaní a vzdelaní ľudia, hoci ich táto krajina ne-

smierne potrebuje. Nestačí montovať v automobilkách to, čo vymyslí niekto vonku. Potrebujeme inovácie, potrebujeme napredovať a rásť v oblastiach, ktoré sú zanedbané.

Táto kniha je teda aj o našej krajine. O tom, aká je v očiach tých, ktorí si tu nedokázali predstaviť život.